

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto . . .	6 for.	20 kr.
" pol leta . . .	3 " "	10 " "
" četert leta . . .	1 " "	70 " "
" mesec . . .	— " "	60 " "
Po pošti:		
Za celo leto . . .	7 for.	50 kr.
" pol leta . . .	3 " "	80 " "
" četert leta . . .	2 " "	— " "
" mesec . . .	— " "	70 " "

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; veče pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovanski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 73.

V Celovcu v saboto 23. septembra 1865.

Tečaj I.

VABILO.

Meseca oktobra se začne 4. četertletje in čas novega naročevanja. Zatorej tudi „Slovenec“ Slovence prijazno vabi in prosi, naj bi se nanj pridno naročevali. To četertletje kaže se nam kaj imenitno. Deželni zbor sedmigraški je že sklican, skorej bosta tudi Hervaški in Oggerski. Imenitne reči se bodo unkraj Litave snovale in obravnavale, Avstriji v srečo ali — v pogubo. „Slovenec“ bode vse redno in jederno donasal pa tudi pretresoval. Naši deželni zbori takraj Litave bojo se tudi sklicali in obravnavali tehtne reči in zadeve. Kdor ima le količkaj domorodnega duha, ne sme svojih oči zatiskovati in svojih rok križem deržati. Tudi „Slovenec“ bode dobro pazil, kaj se govori in kaj se sklepa, posebno po deželnih zborih notranje Avstrije. Neustrašeno bode nasvete in sklepe prerečeval in spodbijal vse, kar bi moglo Slovincem biti nevarno ali škodljivo in žaliti njih pravice. Beseda „Slovenčeva“ bode vselej lahko razumljiva, svobodna, jasna in krepka. Slovenci podpirajte „Slovenca“ in naročujte si ga pridno: prosimo!

V Celovcu 20. septembra 1865.

Vredništvo.

IV. Poglavje:

Deržava.

(Konec.)

16. Kako naj se popravi?

Tako le naj se popravi: Oktoberska diploma nič ne ve od deržavnega svetovavstva (Staatsrath). To svetovavstvo požira veliko denarja, brani, da se marsiktera reč ne more hitro obravnati, timveč da se dalje mečka, pa tudi deržavni zbor sam je obsodil to svetovavstvo; torej naj se odpravi.

Oktoberska diploma nič ne ve od dveh zbornic deržavnega zbora, nič ne ve od cesarevičev, drugih rojenih in imenovanih deržavnih svetovavcev, nič ne ve od §. 13, po katerem ima ministerstvo oblast vso ustavo ob vsako delovanje djati in absolutistično vladati. Naj se torej deržavni zbor v tem duhu popravi in tako prenaredi, da bode le neko deržavno starešinstvo (Reichsländersentat), ki bode občno deržavne zadeve obravnavalo po tako imenovanih kurijah ali odborih deželnih skupin.

Za to deržavno starešinstvo naj cesar predsednika ne imenuje, timveč naj ga poslanci sami med seboj izvolijo, cesar naj ga pa potem poterdi, — tako je v resnično ustavnih deržavah stara

navada. Oktoberska diploma nič ne ve od pravosodnega in naučnega ministra in naučnega svetovavstva, — sodnijske in naučne zadeve prepušča diploma deželnim zborom.

Oktoberska diploma daje deželnim zborom tudi zastran vojaških zadev imenitne pravice; kajti ona le pravi, da bode deržavni zbor odločeval kako in po katerem redu se bode ravnalo zastran rekrutirenge; koliko vojščakov se dovoli in kje se bojo v deželi dobili ta pravica gre deželnemu zboru.

Tudi zastran davkov in priklad imajo deželni zbori lepe pravice. Oktoberska diploma le pravi, da se deržavnemu zboru prideržuje pravica, nove davke nakladati in stare poviševati. Pravica torej, stare davščine za deželo odmerjati, jih na posamne deželane razdelovati in pobirati, ta pravica ostane deželnemu zboru.

Te imenovane in še druge pravice, kterih oktoberska diploma v svojem II. odstavku določno ne imenuje, spadajo po III. odstavku imenovane diplome v oblast deželnih zborov in naj se domá obravnujejo. Kar pa diploma od ožega deržavnega zbora pravi, to ni pravilo, da mora tako se zgoditi, timveč to je le izjema, ktera še le tedaj velja, ako to sam cesar zaukaže ali dotični deželni zbor zahteva. Februarski patent je pa vse to ravno narobe zasuskal, — naštel je namreč nekaj reči, ktere imajo deželni zbori obravnovati, vse druge reči je pa prideržal deržavnemu zboru, — dalje je zastran ožega zbora določil, naj se vse predlitavskim deželam vzajemne zadeve obravnujejo praviloma na ožem deržavnem zboru. Naj se torej §§. 10 in 11 v tem za dezele avtonomnem duhu spremenita.

Tudi §§. 9 in 18 naj se prenaredita tako, da cesar deržavni zbor vsako leto in sicer praviloma meseca novembra, kedar se pa deržavni zbor razpusti ali odloži, naj ga cesar vsaj v treh mesecih spet skliče.

Oktoberska diploma stavi novo ustavno Avstrijo na podlagi zgodovinskih spominov, samouprave ali avtonomije posamnih dežel in ravnopravnosti vseh dežel in narodov. Februarski patent pa je to podlago podčrl, naredil „tabula rasa“, vzel posamnim deželam vse samosvojno gibanje in delovanje, vpeljal birokratično in centralistično administracijo, in nemščino povzdignil nad vse druge narodnosti. Naj se torej več dežel po zgodovinskih spominih složi v eno skupino, naj vsaka skupina dobi svojo dvorsko kancelarijo s svojim dvorskim kancelarjem in naj avto-

nomno in samostalno opravlja in obravnuje vse deželne zadeve in opravila.

Tako postane Avstrija po volji prevsitlega cesarja in po duhu njegove diplome v resnici edina in nerazdeljiva, v resnici avtonomna in ustavna, v resnici ravnopravna in vsem narodom pravična: taka Avstrija pa bode skorej spet cvetela, slovela in veljala po celem svetu!

17. Kteri jezik bode v deržavnem starešinstvu parlamentarni jezik?

V principu ali praviloma imajo vsi deželni jeziki enako veljavo in pravico; naj govori torej poslanec, v katerem koli jeziku hoče. Pa vendar mislimo, da se bode, kakor do zdaj v deržavnem zboru, tudi v deržavnem starešinstvu večidel govorilo po nemški, kar pa narodni ravnopravnosti nobene škode ne dela.

Sklep.

Ako se Avstrija tako popravi in uravna na zveznej ali federalistični podlagi, dobojo narodi in dežele, cesar in deržave svoje pravice in Avstrija naša bode spet mogočna, srečna in slavna. Kar Bog daj!

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele niže-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (Kaj nam daje ministerstvo namestu programa? Češki dež. poglavar. Omer-Paša. Breither). Na političnem obnebu se je jelo že svetiti. Kaže se nam jutro boljše prihodnosti. Žalostne tužne dneve smo preživeli in že nas je skorej nesrečna misel obhajala, da je škoda še kaj upati, da je vse prizadevanje zastonj in da pride danes ali jutri — vse na boben. Vse je vpilo do zdaj po programu, naj pové ministerstvo, kako da misli vladati, da se bo vsaj vedelo, pri čem da smo. Ministerstvo pa je le molčalo. Centralisti so v obupu godli zdaj to zdaj drugo. Žalostna jim osoda, zares! Drugod je bilo več zaupanja, dasiravno bi bilo ljudstvo tudi rado zvedelo, kaj da prav za prav sedanje ministerstvo namerja. Vendar pa je bilo bolj mirno, ker se je vedno le zaterjevalo, da ministerstvo hoče kaj sadú pokazati, in da ga bomo na sadu spoznali. In res, če se premisli, kaj je zadnje dni pokazalo ter na dan spravilo, moramo priznati, da ne bo ravno slabo in večini avstrijskih narodov nasprotno in neprijetno. Oni dan namreč je bil sklican sedmigraški deželni zbor po starem volilnem redu v mesto Kološ (Šmerlingova sestava se je zaveržla), zdaj pa so drugi deželni zbori predlitavskih dežel na 23. novembra t. l. in ravno danes (20. sept.) nam naznanjajo dunajske uradne novine, da je oggerski deželni zbor sklican na 10. dec. t. l. Hervaški pa se prične že 9. oktobra, če ne bo še za kaj časa odložen. To vse je kaj dobro znamenje in nam kaže, da se bo ministerstvo res ustavne poti deržalo in o deržavnopravnih zadevah z deželnimi zbori po-

razumevalo. To je lepo in pravično! Iz tega se pa tudi vidi, da so centralisti bili krivi preroki, ker so vse druge reči kvasili in da jim tedaj ne gre zaupati in verjeti. Skorej mislimo, da jim ni za porazumljenje nič mar, — sicer bi ne pisali in ne dražili ljudi tako. Ministerstvu pa kličemo: Le moško naprej po tej poti! — Kakor „Narod“ piše, je Clam-Martinic za deželnega poglavarja na Češkem izvoljen. — Omer-Paša, znani turški general in poturčenec, biva te dni tukaj in sprejel ga je bil tudi že naš cesar, — kar se nam res čudno zdi! — Tudi Slovencem znani g. Breither lastnik „Volksfreunda“ je na smertni postelji. —

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. („Draupošta“ — nekaj o šolah; — društvo rokodelskih pomočnikov; — ogenj; — potres). Nek ravs in kavs med dvema najboljšima prijateloma je naredil, da imamo tukaj dva nemška časnika: „Draupošt“ in „Alpenblätter“. Sodelavec pri „Draupošti“, mnogoobdarovani in res satirični g. J. J. Krasnik je zapustil letos vigredi „Draupošto“ in z drugim gospodom napravil nov časnik „Alpenblätter“. Razpertija in jeza je porodila „Alpenblätter“ in ni se vlegla in pomirila, timveč je od dne do dne še naraščala, — ker orjeta oba časnika na eni njivi. „Draupošt“ g. vrednik ni znal za naročilnimi denarji dobro gospodariti in zabredel je v dolgove, da je na kant prišel in da je bila „Draupošta“ sekvestrirana, ja! da je bila že ječa zažugana vredniku, ako do odločene ure dolgov ne plača. Vrednik „Draupošt“ — oče in rednik bolehnih žene in štirih majhenih otročičev — usmili se gospodu B. C. Rossbacher-ju, timveč ker je pri tej reči tudi deželna sodnija tako čudno ravnila, da je g. Schleichert-u njegovega najhujšega nasprotnika in tekmeča (Rival) postavila za — sekvestra! — Tako je „Draupošta“ predsedniku slovanske čitavnice, g. B. C. Rossbacher-ju, prišla v roke, kateri si je gospodov priskerbel, ki bojo „Draupošto“ vredovali v duhu vesoljne svobode, pravega napredka in resnične ravnopravnosti v verskih in narodnih zadevah. Zatorej tudi „Slovenec“ priporoča novo „Draupošto“, naj jo pred vsem podpirajo Nemci pa tudi Slovenci, ki nemški znajo. Ona izhaja dvakrat na teden in velja od 1. okt. do konca decembra po pošti 2 gld. 30 kr., brez pošte pa 1 gld. 95 kr.

V začetku prihodnjega meseca se prične novo šolsko leto. Ker je to kaj imenitnega in važnega, nam ne bode nihče zameril, če par besed o tej zadevi spregovorimo. Perva velja staršem in vsem varhom mladine. Naj ne zamudé svoje otroke v šolo poslati, zraven pa naj tudi po sedanjih okoliščinah

dobro preudarjajo, kam naj bi jih poslali, v latinske ali pa samo v nemške šole. Ker gre dan današnji na vse strani za denar hudó, mislimo, da bi ne bilo to napačno. Naj starši nikar ne gledajo na visoke stave, — tudi obertnija, rokodelstvo in kmetijstvo potrebujejo za naprej prebrisanih glav, če hočemo bolje napredovati in obilnim zahtevanjem zadostovati. Naj starši pač to v ozir jemljó, kedar kterega svojih otrok za šolo namenijo! — Druga pa velja šolskim predstojnikom in učenikom samim. Tudi njim gre marsikaj premisliti, predno stopijo spet čez šolski prag. Na vse strani se je sedanje dni svet zasukal. Nastale so nove potrebe, nove dolžnosti! Tudi šola — učeniški — jih ne sme prezirati in se vedno starega kopita deržati. Dobro in po sedanjih potrebah vredjene šole — te so nam porok boljše prihodnosti. Dajte, da jo pospešite! Nikarte se ustavljati duhu in potrebam časa. Glejte, da bo ukaj zdajal; zdajal pa bode, če so šole, zlasti perve, na narodni podlagi osnovane. Uk je za mladino, ne pa narobe. Tako je pri vseh izobraženih narodih. Ne imejte Slovenca za manj, nego Nemca, Italijana itd. Naj bi si vendar to k sercu vzelo visoko šolsko nadzorništvo vseh šol, vsi učeniški in učeniške slavnih samostanov, Benediktinskega in Uršulinskega. Zdaj je pripravni čas. Nikarte ga zamuditi! — Tudi v Beljaku se bode napravilo „društvo rokodelskih pomočnikov“. Pervosednik mu bode tamošnji mestni kaplan, g. Jaeger. Bog mu podeli svoj blagoslov in srečo! — Na Obirju se vidi še ogenj, ki po dimu soditi še vedno hudo razsaja, na Žingarci pa je menda popolnoma vgasnil. — 16. t. m. proti 10. zvečer se je v Borovljah in tudi tukaj v Celovcu čutil potres, ki je pa k sreči le mimogredé bil. —

V. Zilska Bistrica. 18. sept. (Strašen ogenj). Minuli petek, t. j. 15. t. m. okoli 1/2⁵ popoldne se je v naši vasi, ki šteje 107 hiš, vnel na gornjem koncu skedenj, in preden je minula ura, zgorelo je 14 hiš, 13 skednjev in 1 žaga. Pač je priletelo iz bližnjih vasi veliko ljudi gasit in tudi 9 do 11 gasilnic je priderdralo; pa ogenj je tako razsajal, da ga dolgo ni bilo mogoče ukrotiti. Zagotavljajo mi, da so otroci, z vžigalicami se igraje zapalili. Starši, vendar spametujte se in nikar ne bodite tako brezskerni, da puščate otroke brez varha po cele dni domá, da shranujete bolj skerbno v nemljive reči! — Pa drugi dan (saboto) je vas še večja nesreča zadela. Vnela se je sred vasi zopet hiša, in v 1 uri in pol je bilo vnovič 51 hiš in ravno toliko skednjev popaljenih. Strašen vriš se je razlegal po dolini, ljudje in gasilnice pa so zastoj delali, da bi zabranili preveliko nesrečo. Videl sem veliko hiš, kjer je od strehe do kleti vse pogorelo, kjer niti neogorele stopnice

ni! Več je družin, ki niso toliko rešiti mogle, da bi imele za enkrat skuhati, enkrat se preobleči! Zgorela je večina poljskih pridelkov, veliko hišnega in drugega blaga. Storzena škoda se ceni na več ko 250.000 gld. Komej tretjina pogorelecev ima svoja poslopja zavarovana. Ob solčnem vshodu sem šel danes krog črnega zidovja, in tu se mi je serce še le prav užalilo. Videl sem nesrečne družine po travnikih in njivah kraj še kake rešene omare ali skrinje ležati ali sedeti! Tu pa tam so spali na kaki slavnici otročiči, zraven pa se je jokala in molila kaka stara ženica. Omamljeni ljudje z bledimi in potertimi lici, zajokanimi očmi, trepečemi udi so me srečevali, med zidovjem pa so kupi žerjavice že zmiraj tleli in dim se je kvišku vzdigal. Ravno zdaj zopet doni po vasi strašni krik: gori! ogenj! — Bogu hvala! že je spet zadušen ogenj. Ko bi bili le nekatere minute pozneje nevarnost zapazili, bi bila streha vsplamenela, in djano bi bilo še za do sedaj obvarovane hiše na desni strani potoka in tudi za cerkev, čeravno stoji na višini, bi bila potem nevarnost. Kakor sem se sam prepričal, bil je sedaj menda ogenj podtaknjen. Strašna hudobija! — Da bi Bog hotel vsaj še ostale hiše obvarovati! Ljudje so popolnoma obupni in z velikim strahom dočakujejo noči. Dostavljam še prošnjo: Naj bi ljudomili bratje po svoji moči nesrečnim Slovencem z milodari pomagali! *) —

Iz Štajerskega. 16. sept. — k. (Kmetijska šola. Ptuj—slovensko mesto. Vprašanje). Kakor se kaže, utegnemo vendar dobiti željno pričakovano kmetijsko šolo za spodnjo Štajersko. Bili so že gg. Kaiserfeld, Plankensteiner in grof Kotulinsky v Ptuj in so pregledovali grajščino Turniš, ktera je ravno zdaj prav po ceni na prodaj, ali bi pripravna bila za kmetijsko šolo. Spoznali so, da je za vse pripravna in so to sporočili deželnemu odboru. Ta pa je sklenil, prihodnjemu zboru predložiti, naj se na deželne stroške Turniš kupi in se tamo napravi kmetijska šola. Spolnila se bode tedaj ena naših želj, ktera se je že mnogokrat izrekla v časnikih, v deželnem zboru in od kmetijskih podružnic. Kako pa se bo uravnala ta šola, še ni znano. Podal pa se je neki g. posl. Plankensteiner na potovanje v nemške dežele in celo v Devin (Magdeburg), da bi pregledaval tamošnje kmetijske šole, kako da so osnovane. Sicer je to prav sprevidno in skrbljivo storjeno od odbora, pa zdi se nam odveč, tako dalječ

*) Tudi „Slovenec“ prosi v imenu res usmiljenja vrednih Bistričanov, naj jim pomaga, kdor in koli kerkoli kdo dati premoro: Hitra pomoč pa je dvojna pomoč! Zatorej naj se pošiljajo mili darovi v g. Kleinmajerjevo knjigarnico, ktera bo vse tudi najmanjše darove rada prevzela in po „Klagenfurtarici“ oznanila. Še enkrat lepo prosimo!

Besednik.

Družba sv. Mohora.

(Dalje.)

Ta oklic se je raznesel po celi Sloveniji kakor blisk, in od vseh strani so se odmevali veseli glasi.

In veste kdo se je prvi oglašil in prvi položil svoj dar na oltar slovenske domovine? Tisti gospod so bili, ki so nekaj pisali: „Naše vodilo bodi: Malo govoriti, — veliko delati, — vse terpeti“. Že nekaj dni po tem oklicu je došlo iz Šent-Andraša od knezoškofa Antona M. Slomška v Celovec to le pismo: „Veseli me, da društvo, ki sem ga že pred sedmimi leti osnovati mislil, pa ga nisem mogel, se spet izbujati in oživljati vidim; da pa moje veselje tudi kaj sadú obrodi, podlago in temelj temu društvu s tim položim, da pet sto rajniš v bankovcih temu društvu darujem. Kakor hitro društvo v življenje stopi, bodem ta svoj dar društvu odboru izročil. Zraven

pa še tudi obljubim, za društvo delati in ga podpirati, kolikor premorem“, — in ostali so škof mož - beseda do smerti. — Leta 1852 je društvo sv. Mohora stopilo v življenje. Odbor je bil takole sestavljen:

Vodja: Andrej Einšpieler, kaplan v Celovcu.

Odbornika za kerško škofijo:

Simon Rudmaš in Dragotin Robida.

Za goriško nadškofijo: Štefan Kociančič profesor in Pirc Matevž, stolni vikar v Gorici.

Za lavantinsko škofijo: Matija Vodušek, infulirani opat v Celju in Jernej Franc, gimnazijalni profesor v Celju.

Za ljubljansko škofijo: Dr. Janez Bleiweis, vrednik „Novic“ in Luka Jeran, kaplan v Ljubljani.

Za sekovsko škofijo: Matijašič Juro, profesor in Davorin Terstenjak, profesor v Mariboru.

Za teržaško škofijo: Ivan Koseski — Vesel, c. k. denarstveni svetovavec v Terstu in Miha Švab, šolski vodja v Terstu. Ta odbor je ostal do konca leta 1859.

Plačati je bilo na leto precej veliko. Učitelji ljudskih šol na deželi in učenci so plačevali na leto 1 fl 30 kr; vsi drugi družniki pa po 3 fl. srebra. In vendar so se oglašali novi družniki od dne do dne. Najlepše je cvetelo društvo l. 1855; štelo je tedaj 850 družnikov; društveni dohodki so tedaj znašali 3930 fl. — stroški pa 3360 fl. Potem pa je jelo pešati in slabeti in je do leta 1859 oslabele tako, da je tega leta štelo le 260 družnikov.

Ta leta je društvo dajalo svojim družnikom vsako leto več ali manj pripravnih knjig in ni bilo nobenega leta, da bi družniki ne bi bili kaj prejeli od društva. Poslale so se družnikom te-le knjige:

Leta 1852: „I. del slovenskega Gofine-a“, „Blagomir“, „zgodovina goriške nadškofije“, „šola veselega petja“, in „I. del domačih ogovorov Kafolovih“.

L. 1853: „Božidar“, „zgodovina starega zakona s podobami“, „Stari Urban“ in II. del „domačih ogovorov“.

L. 1854: „I. del „Djanja Svetnikov“, „II. del „slov. Gofine-a“, „2. in 3. Mojzesove bukve“ in „imenik in račun društveni“.

romati, ker je prav blizu na Hrvaškem pri sv. Križu izvrstna kmetijska šola nižega in višega reda z 200 učenci in so tudi na Češkem jako dobre take šole. Še nekaj moremo omeniti, kar se sicer samo po sebi razume, pa kar se vendar, gledé na sestavo našega deželnega zbora in odbora, vedno na novo mora izrekati, in to je, da mora ta šola skoz in skoz slovenska biti. Napravila se bo za naše slovenske kmete, tedaj je naravno, da je učni jezik samo slovenski. Nemci že tako imajo v Gradcu svojo kmetijsko šolo. — V pol. katekizmu štejete Ptuj med nemška ali ponemčena mesta. Ptuj pa je ravno toliko nemško mesto, kot Celje, pa gotovo bolj slovensko, kot slov. Gradec, v katerem so neki sami Nemci, in ko slov. Bistrica, na kateri je le nekaj domorodcev. Ptujška čitavnica ima toliko udov, kot celjska in je večina meščanov vanjo vpisanih. Naj zato ostane Ptuj, kar je dozdej bil, — slovensko mesto. — Kako dalje je od Celovca do „slov. Bistrice“, da „Slovenec“ večidel po tri, včasih pa še celo po štiri dni roma, preden jo primaha k nam? Kaj je vzrok temu zakasnjenu? Ali peš hodi po stari cesti, ali tudi v druge kraje tako pozno pride, ali samo le sem? Čudno je le, da ga včasih, vsaki mesec po enkrat, prav v redu, koj drugi dan, v četrtek ali v nedeljo dobivamo. Zakaj se to zmerom ne godi? Bi ne bilo dobro, naznaniti to nerednost poštni direkciji?

V Predosljih. 14. sept. J. B. Najraji igra nedolžno dete v naročju svoje ljube matere, hrabri junak se najčvrsteje bojuje za domačo zemljo, domače svetinje, sivi starček se najraji ogreva na klopi dedov pod košato lipo, — in ti, ljubi „Slovenec“, najraji govoriš o šoli, čvrsto se boriš za „enakovrnost“ v nji, — in kako ne? — Saj veš, da mladina je nada domovine, nada ugodnejših časov! Zatorej, naj bo tudi moj gotovo prvi dopis od tod o šoli.

Po navadi je bila tudi letos v Predosljih 28. avgusta javna šolska skušnja. Sebralo se je veliko prijateljev ljube mladine, med njimi šolski nadzornik, gosp. dekan Janez Reš, gosp. baron Anton Zojs, gosp. župnik Kerčón, prof. Brodnik in več duhovnikov in školnikov. Po dokončani sv. maši se prične spraševanje. Šlo je prav dobro izpod rok; odgovarjali so otroci tako dobro, da sem marsikterega očeta ali mater videl, ki si je obrisal solzo veselja z obraza in si je mislil na tihem: hvala Bogu, da smo si napravili šolo — hvala mu, da nam je za našo ljubo mladino tako izvrstnega kateheta in jako dobrega učitelja poslal. Preserčna hvala Vama, ljuba dobrotnika nedolžnosti! — Bog Vama plati za koristne nauke! Veče plačilo prejmeta unkraj gomile. Otroci so tako izurjeni, da prečitajo vsak dopis slo-

venski. — Bodi Bogu potoženo, da so uradnice tudi pri nas z enakimi dopisi hembrano varčne, — in ubogi kmet je še vedno primoran, drago plačevati, da se mu razlagajo dopisi v tujem jeziku! V šolo hodi kakih 170 otrok; lepo število za tako majhino faro! Pohvaljenih in obdarovanih je bilo 31. Gotovo so vsi poslušavci zapustili veselega serca dvorano. Vama pa, marljiva učitelja, še enkrat v imenu cele fare rečemo: Bog plati! —

Ali, dragi bravec, ni še končano; imam ti namreč razodeti djanje, ki zasluži zapisano biti v zgodovino in je vredno zlatih čerk. Rekel zem že, da so poslušavci zadovoljni zapustili šolo, in to je posebno pokazal naš slavni mecen Ant. bar. Zojs. — Bilo je 10. septembra, kaj lépo je sijalo jutranje solnce, kakor bi že pomenjalo kaj posebnega. In res, — blagodušni gospod, pospešitelj vsega dobrega, veli učitelju, naj po nauku pripelje vse pohvaljene in obdarovane otroke; on jih želi tudi sam še posebej obdarovati, veli, naj imajo deklice narodne peče, kar se je tudi zgodilo. Tako korači omenjena množica popoldan proti grajščini. Pred grajščino zapojó slovensko pesem in po dokončani pesmi jim veli velikodušni dobrotnik se vستي. Sedaj je bila v prvo južina in po nji delitev. Delila je dobrotna gospá baronovka sama in se ni sramovala vsakemu posebej podariti, kar je bilo namenjenega, pomagala sta dobrotnej gospéj in materi vsake reve, — gospodiček in gospodičina, otroka hčerina. Obdarovani so dobili vsak en serbenjak (1 gld. a. v.) in „Koledarček“ ali pa „Cvetnik“, ki jih je na svetlo dala slavna družba sv. Mohora. Pohvaljeni pa tudi enake srebrnjake in veliko „Pratiko“ za 1866. leto. Dobili so tudi, kar je nedolžnosti — ki malo kedaj beli kruh vidi, — veliko veselje delalo, vsak en „štrukelj“. Kaj ne, ljubi bravec, jako jako lépo darilo za pridno mladino? Ko so še nekaj slovenskih pesem zapeli, vernila se je zadovoljna nedolžnost domú s terdnim sklepom, v prihodnje še boljši se učiti in, tako velikemu dobrotniku z lepim napredovanjem v védah in z lepim obnašanjem hvaležno serce skazovati. Preden pa so se ločili — vskliknili so združeni globoko iz hvaležnega serca: Bog plačaj! Neumrljiva Vam hvala, blagi podpornik! Bog živi našega mecena Antona barona Zoisa! — Poslušavcev in gledavcev je bilo veliko, med njimi sem tudi našega občeznega, za vse dobro vnetega, domoljuba dekana J. Reša zapazil ki je z mladino kramljal, kot skerben oče s svojimi ljubimi otroci.

Konečno še rečem v imenu cele fare: Hvala, preserčna hvala Tebi, prečastni in viteški dobrotnik naš! Bog živi Tebe in rodovino Tvojo na veke vekov, v prid domovine — in v naše blagostanje!

več delati tako veselo in izdatno, kakor popred.

Društvo je opešalo leta 1859 tako, da je le šteló 260 družnikov! To društvo, to tedaj edino narodno društvo za uboge, omilovanja vredne Slovence ima propasti in konec vzeti? Ali to ni vredno kervavih solz? —

Pa celovški Slovenci niso djali križem rok, temuč so se vnovič potegnili za društvo sv. Mohora! „Slovenski glasnik“ in „Slovenski Prijatelj“ sta povzdinila svoj glas kakor močna trobenta, in oklicala slovenskemu narodu ta le razglas:

(Dalje prih.)

Srpske narodne pjesme, skupio ih Vuk Štef. Karadžić. Knjiga peta. — Odbor, ki ima Vukovo književno zapuščino vrediti in na svitlo dati, je ravnokar to knjigo izdal, v kateri se nahaja 18 narodnih pesem črnogorskih vojvodov z zadnje turške vojske. Slovenci, sezite po njih!

Iz Podrage na Vipavskem. A. Ž. (O gospodarstvenih zadevah kaj). V svojem poprejšnjem listu sem razodel lepa dela svojih rojakov ter jih v nemal, naj bi že tudi kaj za slovenščino delati pričeli nadjaje se, da nisem boba ob steno metal; — zdaj pa jim hočem še nekaj omeniti, kar se tiče gospodarskega napredka. Mislim, da to tudi ne bo napačno. Tedaj čujte me! Nevednost je današnji dni največ kriva, da zastajamo ali da gremo celo rakovo pot. Pomislite, dragi Podražani! da vino svojo ceno zgublja, davki pa da so zmirej večí. Vino pa je pri nas najboljši pridelek; če tega ni, je reva in nadloga! Treba se bo tedaj ne le tertoreje dobro deržati, ampak tudi sadje in sviloreje. Sviloreje ste se sicer že nekoliko poprijeli, ali to je še vse premalo! Murbino perje morate še večidel skupovati, mesto da bi sami murbe pridno sadili in gleštali in tako več dobička pri sviloreji imeli. Kako lépo bi torej bilo, ako bi si bukvarnico ali pa čitavnico v kaki pripravi hiši napravili, v kateri bi se potem o zimskih večerih shajali, se o tertoreji, sadje in sviloreji podučevali in tako znanje in omiko med seboj širili. Kaj lépo bi bilo, ako bi se še tudi g. učitelj, ki je ves vnet za mladino in šolo, za povzdigo sadje in sviloreje kaj potruditi hotel in da bi vsaj po zimi kako urico domoljubju darovaje šolsko mladino, ki tako rada slovensko poje, v petju vadil in sčasom kvartet (čveterospev) napravil. G. župnik bi ga gotovo podpirali. — Vsak vé, da železnice enim véčo ali manjo korist donajajo, drugim pa da so na veliko škodo. Kako dobro je šlo Pivčanom, dokler ni hlapón od Ljubljane do Tersta berljizgal in vseh dohodkov v svojo mrežo spravljaj. Zmirej je bilo vožnje dovolj, noč in dan so si služili denarce, — zdaj pa je vse drugače! Kako, gotovo že vsak dobro ve! Pa tudi Ipavcem je šlo dobro, dokler ni bilo železnice. Vino so lahko drago prodajali in dosti denarja dobivali. Tudi letine so bile boljše. Gotovo jih ni takrat toliko na boben prihajalo, kakor zdaj. Kaj bo? — Treba jo bo hitro kako drugače obrniti, če ne, se ne bo mogoče znebiti beraške palice. Glejte, da se poprimete sadjereje na vso moč in železnica vam bode potem še v velik prid. Na Dunaju posebno živi dosti žlahtne gospode, ki jo stane toliko 20 krajcarjev, da si lépo breskev kupi, kolikor vas pol solda. Perve črešnje so tam tudi kaj drage. Rad plača Dunajčan za libro lepih pervih črešenj tudi goldinar, da jih le dobi. Nasadite tedaj veliko žlahtnega, sadnega drevja, kakor breskev, črešenj, armolinov, jabelk, hrušek, itd. in videli bote, da bo sčasom ponehalo občno godernjanje zoper pomanjkanje in huda leta.

Poprinite se tudi čvrsto sviloreje, ki v primerno kaj kratkem času toliko dobička donaja in ves trud tako bogato odškoduje, dasiravno pri njej ni treba v potu svojega obraza delati. Če vas pa za to vнемam, nikarte pa misliti, da bi potem zanemarjali vinorejo; tega nikakor ne, nego še bolj skerbite za ngrade, zasajajte nove žlahtnejše terte ter jih gleštajte dobro, da se bo dobiček večal ne pa manjšal. To pa le zamorete po umnem obdelovanju doseči! Delajte po izgledu rajnega nepozabljivega nam Vertovca, ki za to naznanja pot v svoji „Vinoreji“ in po izgledu družih umnih vinorejcev, da si zboljšate svoje revno stanje. Današnji časi tirjajo, kakor vidite sami, več mimo nekdanih. Kdor pri svojem delu ne napreduje, bo težko ali pa celo ne bo shajal. Prebirajte torej radi slovenske knjige in časnike, ki vam dajejo za vse potrebnih naukov. Ne pozabite tudi nikdar, da ste Slovenci in da se vam je treba pred vsem po slovenski obnašati in omikati: „Vse za Boga, domovino in cesarja!“

Dežele trojedine kraljevine.

V Zagrebu. Nič se še prav ne more povedati, kaj bo. Zbor je pred durmi; hvala Bogu, da je, — in to nas tolaži. Nadjamo

L. 1855: „II del Djanja Svetnikov“, „zgodovina novega zakona“, „Čvekove pesmi in napevi“.

L. 1856: „Drobtince za l. 1856“, „Ogledalo“ in „Elizabeta“.

L. 1857: „Drobtince za l. 1857“ in „Koleda za l. 1858“.

L. 1858: Drobtince za l. 1859, „Koleda za l. 1859“ in „Marija rožnicvet“.

L: 1859 „Resnice sv. vere“ in Rožice“.

Nočem na široko razkazovati, zakaj da je to toliko koristno in potrebno društvo jelo hoditi rakovo pot? Le to le kratko omenim: Nastala je splošna, vesoljna reakcija, padla je huda slana, poparila in pokončala vse narodne naprave in ustanovitve. Razkadir se je domorodni duh, padlo je vsem serce: slovenske pisatelje ni veselilo pisariti, druge Slovence ni veselilo plačevati vsako leto 3 fl. srebra, po tem pa tudi društvo ni moglo svojim družnikom dajati: Nastala je huda zima, črna noč, vesoljna smert. —

Oh to so bili hudi, žalostni časi! Serce je bolelo vse odbornike, da društvo ne more

se, da bode narodna stranka močnejša od drugih, ker za njo stoji ves narod. Vladini možaki se pa še vedno terdno svojih stolov derže, dasiravno jih od vseh strani dobro napletajo. Požeška in zagrebška skupščina je dvorskemu kancelarju celó pismo udanosti poslala. Narodnjaci so vsi izostali. Potlej so ga pač lahko sklenili. Ali na zboru se jim bo godlo, da si bodo gotovo ušesa mašili. — V Dalmaciji vse po starem!

Ptuje dežele.

Francoska.

Vlada se grozi zoper gostinsko prusko — avstrijsko pogodbo. Minister Drouyn de Lhuys je zunanjim zastopnikom Francoske poslal pismo, v katerem vso to pogodbo z ostrimi besedami zavrača. To ni kaj dobro znamenje! Bliska se iz njegovih besed, kakor da je zdaj Francoska tako rekoč primorana na Rajno in Belgijo misliti. Angleži so v tej reči s Francozi enih misli. Tedaj se bo spet anektovalo, t. j. jemalo in pridruževalo, kakor svoje dni na Italijanskem! — Iz Mehike se poroča, da cesarstvo vedno močnejše prihaja in da je upanje, da ga bode ameriška vlada kmalo priznala.

Angleška.

(Fenijski). Ves svet ve, kaj in kako so Angleži z Irce dolga dolga leta počenjali in da jim še današnje dni niso nič dobri, ampak da jih molzejo in na stran tišče, kar morejo. Po tem takem se pač ni čuditi, in je tudi naravno, če tolikošno tlačenje uporodi poleg onega pravila: „Druck erzeugt Gegendruck“. Že nekaj časa sem se iz Irske čuje, da so ondanjši prebivavci tolikega tlačenja se naveličali in da se mislijo Angležem s silo ustaviti ter Irsko angleškega jarma osvoboditi. V ta namen se je osnovalo neko skrivno društvo z imenom „fenijanci“ (od starih Feničanov), ki skrivej mlade ljudi zbira in po noči v orožju vadi, da bi pripravni bili o priležnem času na Angleže planiti. Pravijo, da jih je pri tem društvu že okoli 50.000 zaznamovanih in da jim pride tudi 20.000 Amerikancev na pomoč. Da nismo za silen upor, nam ni treba pravi, ali ne čudimo se temu nič, in pričakujemo tudi, da je Bog pravičen sodnik in da ošabni Angleži maščevanju ne bodo odšli. Vlada se s konca za to skrivno delovanje ni nič zmenila, zdaj pa neki hoče ostro postopati in najberže bo tudi vse zadržala, ali — za kako dolgo, če se ne poboljša, naj sama gleda. Tudi angleška svoboda ni v oziru Ircev in mnogo družih — zlata!

Razne novice.

* „Novice“ pišejo o „Tagespoštinem“ nanzanilu, da se mislijo nekteri kranjski deželni odborniki v Celju sniti s štajerskimi avtonimisti, to le: Ta novica je s trte zvita in od konca do kraja izmišljena, ki zopet kaže, kako se kujejo dopisi v časnikih, pa se kot resnica zdaj iz Ljubljane, zdaj iz Štajerskega itd. pošiljajo po svetu. Res, da večih neresničnejev ni, kakor so nekteri časnikarji! Kolikor mi naše deželne odbornike poznamo, ali so z dušo in telesom privrženci sistemi Šmerlingovega centralizma in solzé pretakajo zdaj na gomili pokopane te sisteme, — ti ne pridejo; ali pa so v resnici avtonomisti po oktoberski diplomii brez nesrečnega dualizma, in pa federalisti, — ti pa tudi ne pridejo, ker g. pl. Kaiserfeld je zdaj ves nemšk dualist, — tedaj ne vemo, kdo izmed naših poslancev bi ž njim vlekel? — Tako „Novice“, kar radi verjamemo in nam je tudi v veliko tolažbo; ali „Tagespošta“ ni s tem zadovoljna in pravi, da ni ta novica izmišljena in da bo o svojem času že povedala, kako in kaj? Kdo ima tedaj pravo? Govorite.

* „Solski Tovarš“ piše: L. 1864 je na Kranjskem v glavne šole hodilo 5.109, v

male šole pa 23.450, tedaj vkup 28.559 otrok. Iz tega, pravi on po pravici, se še ložeje razvidi, kaj in koliko je imela tista muhasta novica v „Laibacherici“, (ki se je tudi v „Klagenfurterico“ in drugam zanesla) o rekrutih v sebi. Pač res!

* Pretečeni mesec je bila cerkev pri Materi božji na Zilji oropana. Hudobnež (eden ali več, ni znano) je ukradel kelih in monštranco, hostije pa je na oltarju pustil. Da je to žalostno pa strašno, nam ni treba pravi.

* Na Dunaju se je one dni kazala češplja, ki je tehtala 7 lotov. Nek Dunajčan jo je kupil za 2 gld.

* „Triglav“ piše, da ve iz gotovega vira, da vodstvo rudarske akademije v Ljubnem (Leoben) od ruske vlade nikakoršnega nanzanila zastran štipendij za avstrijske dijakke dobilo ni.

* Deržavno gojzdnarsko društvo je imelo 10. septembra v Terstu shod. Pomenkovali so se posebno o tem, kako je s pogodjenjem na Krasu, in se prepričali nazadnje, da ga gre pogojzdati ter vlado v ta namen potrebne pomoči prositi. Bog daj srečo!

* Dr. Franc Palacky je imenovan komendnik guadeloupskega reda.

* Piše se, da je bil v Carigradu strašen požar, in da nič manj ko 6000 hiš v ognju konec vzelo. Strašno!

* Blizo mesta Odese na Ruskem je bil one dni tako strašen vihar, da je pastirja s 150 ovcami 1½ miljo deleč verglo!

* G. Dr. Kummer, dozday notar v Rožece, je prestavljen v Pliberk, g. dr. Munda pa pride za odvetnika ali advokata v Radolico na Gorensko.

* Čehi so slavnemu pedagogu Janu Amosu Komensky-tu napravili primeren spominek v Brandisu na Orlici. 5. t. m. se jih je tu več tisoč sešlo, med njimi tudi več pervakov, da bi spominek odkrili in lepo spomin slavnega moža obnovili, ki je tolikanj k izobraženju vseh narodov pripomogel. Dr. Sladkovsky je govoril pri tej priložnosti lepo pa primerno besedo.

* Že smo povedali, da živi na Dunaju častit mož, ki je posestnik, vdovec in kat. duhoven, z imenom Kraus. Oni dan je umrl in veči del svojega premoženja o. o. karmelitarjem v Gradcu, pri katerih je njegov sin, sporočil. Kaj tacega se pač ne primeri vsaki dan.

* Jutranjo nedeljo bode, kakor „Novice“ pišejo, dosluženi župnik, marljivi pisatelj slovenski, g. Janez Zalkar, slovesno obhajal drugo svojo novo mašo v Šent-Peterski cerkvi v Ljubljani. Mnogaja leta!

* V Metliki je že, kakor se piše, „čitavnica“ gotova. 2. t. m. so bila njena pravila poterpjena. Slava Metličanom!

Duhovske zadeve.

Kerška škofija: Č. g. Deutschan Lorenc dobil je faro Reberca in g. Wuzella Izidor faro Št. Juri na Stermcu.

Lavantinska škofija: G. Martin Strajnsak, župnik v Zaverči, in g. Ignac Orožen, veliki župnik pri sv. Križu na Slatini, sta izvoljena za duhovska svetovavca. Za ravnatelja in kateketa glavne šole v Celju je postavljen g. Jož. Skerta. G. Vinc Kolar je prestavljen v Vitanje, in v sv. Il pride mesto njega novo posvečeni g. Alojzi Kos za kaplana.

Teržaška škofija: Umerl je duhoven g. Fel. Maurus Costanzo. R. I. P. G. Fr. Zadnikar gre v začasni pokoj.

Najnovejše.

Presvitli cesar je oklical manifest, v katerem zaterjuje, da pravila oktoberske diplome veljajo tudi zanaprej in da avstrijski na-

rodi tudi zanaprej pravico imajo, po svojih poslancih v postavodajnih in finančnih zadevah z vlado vred sklepati in postave narajati. Pa blagor cele države tirja, naj vsi narodi v središčino ali centralno zastopništvo radovoljno svoje poslance pošiljajo, — kar se dozday godilo ni. Da se torej ta napaka odpravi, predlaga visoka vlada oktobersko diplomu in februarini patent deželnim zborom unkraj Litave, naj ju prostovoljno in ustavno prevzamejo. Ta čas, da se to zgodi, prekličse se tudi za dežele takraj Litave februarini patent. Kar so zbori unkraj litavskih dežel zastran teh prašanj sklenili, bode presvitli cesar, če so kaj tacega sklenili, kar se edinosti in moči cele države prilega, deželnim zborom takraj Litave predložil, naj tudi ti svoje misli povedo, da naj presv. cesar tudi njih misli zve in po tem preudarja in pretehta.

Med tem, da je februarini patent preklican, bode pa vlada na svojo roko in na svojo odgovornost v finančnih in narodno-gospodarstvenih zadevah to storila, kar se jej neobhodno potrebno dozdeva.

Po tem torej ostane nam ustava, le februarini patent, proti kateremu je stala večina avstrijskih narodov, bode se prenaradil s pomočjo deželnih zborov. Bog daj srečo! Slava!

VABILO

na dirk (drep, klis) za stavo.

Konec tega meseca obhaja Koroška kmetijska družba svojo stoletnico. Razun družih svečanosti bode

29. septembra t. l.

ob treh popoldne tudi dirk za stavo (Trabwettfahren) na veliki vojaški ledini pod Šencurjem.

Kmetijska družba ja odločila ta-le darila:

1.) Bandero in 5 cekinov (zlatov).

2.) Venec in 10 zveznih tolarjev.

Dalje sta darovala grofa Gustav Egger 60 frankov in Kristalnik 6. zveznih tolarjev, in jih je še nekaj drugih, ki so tudi darila obljubili.

Udeleževati pa se zamore tega dirka s svojim ali drugim (tujim) konjem vsak, kdor se do 25. t. m. v kanceliji kmetijske družbe (landschaftliche Burg, ebener Erde) ustmeno ali pismeno od 9—12 zjutraj oglasi in 2 gld. vpisnine plača, ki se po nobeni ceni ne verne.

Ta denar se oberne potem za drugo darilo, ki je namenjeno kmetom, ki se hočejo s svojimi domačimi konji, drepljanja udeležiti, in se do 28. t. m. oglašé in tudi skažejo, če se bode tirjalo, da je konj domačega koroškega plemena. Vpisnine ne plačajo nič. Vse drugo pa je, kakor zgorej pri pervih.

Če pa kdo hoče še kaj posebej v ta namen darovati, sprejelo se bode hvaležno in porabilo tako, kakor kdo odloči.

S tem se vabi občinstvo k obilnemu udeleževanju.

V Celovcu 7. septembra 1865.

Koroška kmetijska družba.